

SELÇUKLU DÖNEMİ KONYA'SINDA ŞEHRİN YEŞİL DOKUSU

Dr. Azize AKTAŞ YASA

Büyük bir stebin güney ucunda yer alan Konya, çevresindeki bağ ve bahçelerin yeşilliği ve bunların çekici güzelliği ile dışarıdan gelenlere âdeta çöl ortasında bir vahaya ulaşmanın mutluluğunu yaşatmıştır. Yüzyıllardır Konya'ya gelen seyyahların hemen dikkatini çeken bu husus, onlar tarafından sık sık dile getirilmiştir.¹

Çevresine sıra sıra dizilmiş bağlar, bahçeler, bostanlar, sebzelikler ve otlakların yanı sıra şehrin içine serpilmiş binbir bahçesiyle de bir baştan bir başa yeşile bürünen Konya'nın bu özelliği, Selçuklular zamanında pek meşhurdur. Meselâ Haçlı kaynakları, Meram'da dinlenen Haçlı ordularından, Meram'ın güzelliğinden ve sularından söz ederler.²

XIII. yüzyılın ünlü coğrafyacısı İbn-i Saîd de: "Çok güzel olan bağları ve bahçeleri pek çoktur ve iki taraflıdır. Birisi çöl tarafındadır; diğeri dağlık mıntıkada ve göle yakındır. Konya'nın üzümü ve diğer meyvaları güzeldir. Bilhassa zerdalisi pek sulu ve diridir." şeklindeki tasviriyle Konya çevresinde yer alan bağ ve bahçeleri haber vermektedir.³ O dönemin önemli tarihçisi İbn-i Bibi şehrin "üzüm bağları ve meyva ağaçları ile dolu"

1. Ekrem Kâmil, "Hicrî Onuncu, Milâdî Onaltıncı Asırda Yurdumuzu Dolaşan Arap Seyyahlarından Gazzî-Mekkî Seyahatnamesi", **Tarih Semineri Dergisi**, 1/2 (1937), s. 29.

- Mehmet Zillioğlu Evliya Çelebi, *Evliya Çelebi Seyahatnamesi*, Sadeleştirenler: Tevfik Temelkuran, Necati Aktaş, İstanbul, 1976, III. cilt, s. 712.

- Paul Lucas, *Voyage du Sieur Paul Lucas, fait par ordre du Roy dans la Grèce, l'Asie mineure, la Macédoine et l'Afrique*, Paris, 1712, tome I, p. 191.

- John Macdonald Kinneir, *Voyage dans l'Asie mineure, l'Arménie et le Kourdistan dans les années 1883 et 1814*, Paris, 1818, tome I, p. 328.

- William J. Hamilton, *Researches in Asia Minor, Pontus and Armenia*, London, 1842, volume II, p. 186.

- Charles Texier, *Asie Mineure, Description géographique, historique et archéologique des provinces et des villes de la Chersonnèse d'Asie*, Paris, 1862, p. 661.

- *Le Voyage d'Outremer de Bertrandon de la Broquière*, Notlar Ekleyerek Yayınlayan: C. H. Scheffer, Paris, 1892, p. 109, not 1.

- M. de Saint Martin Vivien, *Description historique et géographique de l'Asie mineure*, Paris, 1852, tome II, p. 60.

- M. Quevedo, *Iconium, Croisade photographique à toute vapeur*, Bruxelles, 1902, p. 76.

- F. S. Gezgin, "Konya'dan Ankara'ya", *Ülkü*, 3/20 (1948), s. 14-17, bil.s. 14.

2. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi. Birinci Haçlı Seferi ve Kudüs Krallığının Kuruluşu*, Çeviren: F. İşıltan, Ankara, 1989, I. cilt, s. 145.

- M. Michaud, *Bibliothèque des Croisades*, Paris, 1829, tome III, p. 56.

3. Ekrem Kâmil, *a.g.m.*, s. 29. Ortaçağda İslâm dünyasının en büyük coğrafyacısı olan İdrisî, Konya'yı güzel bir şehir olarak tasvir eder. Bkz. *Géographie d'Edrisi*, Kral Kütüphanesi'nde bulunan iki el yazmasına göre Arapçadan Fransızcaya Tercüme ve Notlar: P. Amédée Jaubert, Paris, 1836, tome I, p. 310. Ebu'l-Feda ise Konya hakkında İbn-i Saîd'in söylediklerini tekrarlamaktadır. Bkz. *Géographie d'Abulféda*, Arapçadan Fransızcaya Tercüme ve Notlar: M. Stanislas Guyard, Paris, 1883, tome II, p. 136. 14. yüzyılın en önemli coğrafyacısı olan Hamdullah Müstevfî de şehrin iki tarafında çok sayıda bağlar olduğundan söz etmektedir. Bkz. Hamdallah Mustawfi, *Nuzhat-al-qulûb*, Editör: G. L. Strange, London, 1915, p. 97. 17. yüzyıl müelliflerinden Kâtip Çelebi ise, şehrin sularını, bağ ve bahçelerini anlatmaktadır. Kâtip Çelebi, *Cihannüma*, İstanbul, 1145/1648, s. 615. Ebubekir Efendi de *Coğrafya*'sında Konya'nın mesire yerlerinin güzelliğinden, tarla, bağ ve bostanlarından söz eder. Bkz. Abdülkadir Erdoğan, "Ebubekir Efendi Coğrafyası", *Konya*, 5 (İkinci Kanun 1937), s. 304-307, bil. s. 305.

olduğunu kaydeder.⁴ İbn-i Batuta da, bir yüzyıl sonra, XIV. yüzyılda şehrin sayısız ark ve akarsulara, bağ ve bahçelere sahip olduğunu tekrarlamaktadır.⁵

Seyyah, coğrafyacı ya da tarihçilere ilâveten, Selçuklular Dönemi'nde düzenlenmiş vakfiyeler ve bu vakfiyelerin günümüze ulaşmış tahrirleri, şehrin içinde ve çevresinde bulunan pek çok bağ, bahçe, bostan ve sebzelikten söz etmektedir.⁶

Tahrir defterlerinde zikredilen sebzeliklere Hoca Fakih'in "Sebzekâr Bağı", "Sebzekâr Yeri" olarak adlandırılan bağ ve bahçeleri örnek gösterilebilir.⁷

Açıktır ki çevredeki suyun bolluğu ve kullanılabilirliği şehirdeki ziraatin gelişmesine âmil olmuştur.⁸

Bu dönemde şehrin meyva ve sebze ihtiyacı, özellikle batı yönünde yer alan daha sulak araziden temin edilmiş olmalıdır.⁹

Aynı dönemde bahçelerde yetişen meyvalar arasında kayısının önemli bir yer tuttuğu ve yurt dışına ihraç edildiği anlaşılmaktadır. Ebu'l-Feda, Konya'da meyvaların bol olduğunu kaydetmekte, bu arada "kamereddin" denilen kayısı çeşidinin burada yetiştiğini belirtmektedir.¹⁰ Bu bilgileri İbn-i Batuta da tekrar ederek, ilâveten, söz konusu kayısı cinsinin Mısır ve Şam'a ihraç edildiğini haber verir.¹¹

Sonraki dönemde, XVII. yüzyılda, Evliya Çelebi, Konya'nın yirmi çeşit armudu, kiraz, şeftali, üzüm sarması ve badem kırması olduğunu anlatır.¹² Ahmed Tevhid'e göre, elma, erik ve ceviz de Konya'da yetişen meyvalar arasındadır.¹³ Şemseddin Sami ise kavun ve karpuzunun lezzetinden söz eder.¹⁴

Yine geç dönem kaynaklarından tespit ettiğimiz buğday, arpa, yulaf, çavdar, burçak, fasulye, mercimek ile afyon, haşhaş ve kendir tohumunun, ayrıca kabak ve baklanın¹⁵ Selçuklu Dönemi'nde de yetiştirildiğini düşünmemek için bir sebep yoktur.

Bu yakın zaman kaynaklarından Konya çevresinde pamuk¹⁶ ve mısır¹⁷ tarlalarının mevcudiyeti de öğrenilmektedir.

Bunun gibi, şehrin etrafında çok sayıda bostan olduğu vakfiyelerden edinilen bilgiler arasındadır.¹⁸

nim, Yayına Hazırlayan: F. Nafiz Uzluk, Ankara, 1952, s. 63.

5. **İbn Batuta Seyahatnamesi'nden Seçmeler**, Hazırlayan: İsmet Parmaksızoglu, Ankara, 1981, 2. baskı, s. 17.
6. Osman Turan, "Selçuk Devri Vakfiyeleri. I. Şemseddin Altun-Aba Vakfiyesi ve Hayatı", **Belleten**, XI/42 (1947), s. 197-235, Lev. XXXII-XLVI, bil. s. 224, 226-228. (Osman Turan tarafından yayınlanan Vakfiye metnini tercüme eden Mesut Yazıcı'ya yardımlarından dolayı teşekkür ederim.)
- I. İzzeddin Keykavus'un Sivas Şifahane Vakfiyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Kuyud-u Kadime Arşivi, Def. No: 584, s. 288.
- Kemaleddin Oğulbey Vakfiyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Kuyud-u Kadime Arşivi, Def. No: 601, s. 193. (Vakfiyenin tercümesini yapan Ali Çakır'a teşekkür ederim.)
- Sadı Bayram - A. Hamdi Karabacak, "Sahib Ata Fahrü'd-din Ali'nin Konya İmaret ve Sivas Gök Medrese Vakfiyeleri", **Vakıflar Dergisi**, 13. (1981), s. 31-69, bil. s. 38-39.
- Keykavus Kızı Fatma Hatun Vakfiyesi, Vakıflar Genel Müdürlüğü Kuyud-u Kadime Arşivi, Def. No: 596, s. 151.
- F. Nafiz Uzluk, **Karaman Eyaleti Vakıfları Fihristi**, Ankara, 1958, s. 10-11, 13.
7. F. N. Uzluk, **a.g.e.**, s. 13.
8. Şehrin etrafını dolaşarak çevredeki araziye sulayan akar-sular kaynaklarını ilin çevresindeki dağlardan alır ve geniş ovanın farklı yerlerinden denize ulaşmadan kaybolur. Bunlardan en önemlileri Çarşamba Çayı, Meram Çayı, Sille Deresi ve Beşare Kavağı Çayıdır. Bkz. **Konya İl Analitik Etüdleri**, Anonim, Ankara, tarihsiz, s. 6; Nazmi Ziya, **Konya Vilâyeti. Türkiye'nin Sıhhi-İctimai Coğrafyası**, Ankara, 1922, s. 5-6.
9. Osmanlı dönemine ait tahrir defterlerinde şehrin güney ve batısında yer alan ve sulanabildiği için "suğla" adıyla anılan topraklardan söz edilir. Bkz. Suraiya Faroqhi, **Osmanlı'da Kentler ve Kentliler**, Türkçesi: Neyyir Kalaycıoğlu, İstanbul, 1993, s. 238. Bu toprakların vergisinin diğerlerinden daha yüksek olması, toprağın veriminden kaynaklanıyor olsa gerektir.
10. **Géographie d'Abulféda**, a.g.e., s. 136. Evliya Çelebi de, **a.g.e.**, s. 712'de Meram dağında "kamerü'd-devle" ve "kamerü'd-din" adıyla iki çeşit kayısı yetiştiğini bildirir. II. Kılıç Arslan döneminde (1156-1192) Konya'yı ziyaret eden Arap müellifi El-Heveri, "Kameruddin bahçesi"nden söz etmektedir. Bkz. Al-Harawi, **Guide des lieux de pèlerinage Kitab az-Ziyaret**, Çeviren ve Yayınlayan: Janine Sourdel-Thomine, Dâmas, 1953, p. 59.
11. İbn Batuta, **a.g.e.**, s. 17.
12. Evliya Çelebi, **a.g.e.**, III. cilt, s. 712.
13. Süheyl Ünver, "Yetmiş Yıl Önce Konya", **Belleten**, XXXI/122 (1967), s. 201-222, bil. s. 205.
14. Şemseddin Sami, "Konya", **Kamûs-ül-a'lâm**, V (1306-1317/1889-1900), s. 3781-3785, bil. s. 3782.
15. **Konya Salnamesi 1285/1870**, s. 101; Vidal Cuinet, **La Turquie d'Asie**, Paris, 1892, tome I, p. 822.
16. Kâtip Çelebi, **a.g.e.**, s. 615; William Martin Leake, **Journal of A Tour in Asia Minor**, London, 1824, p. 49; V. Cuinet, **a.g.e.**, p. 822; Şemseddin Sami, **a.g.e.**, s. 3782.
17. W. J. Hamilton, **a.g.e.**, s. 186; G. Le Strange, **The Lands of the Eastern Caliphate**, London, 1930, p. 148.
18. O. Turan, **a.g.m.**, s. 227-228; S. Bayram-A. H. Karabacak, **a.g.m.**, s. 39.

4. İbn-i Bibi, **El-Evami'rü'l-Ala'ıye fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk Name)**, Hazırlayan: Mürsel Öztürk, Ankara, 1996, I. cilt, s. 271, 52 ve 105; II. cilt, s. 213. Anonim Selçukname'de de şehrin bağlarından söz edilmektedir. Bkz. **Anadolu Selçukluları Devleti Tarihi III**, Ano-

Çevredeki otlakların bolluğu¹⁹ Konya'da hayvancılık sektörünün gelişmesini sağlamış, hatta, bir ihtimâl, şehrin Selçuklular tarafından başkent olarak seçilme sebepleri arasında dokuz ay boyunca hayvanlar için bol miktarda ot bulunması da etkili olmuştur.

Kent sosyolojisi açısından bakıldığında da, Selçuklu döneminde başkent olan ve uzun yıllar önemli siyasi, askeri, ticarî merkez olma özelliğini koruyan Konya'nın günlük ihtiyaçlarını karşılayabilecek üretim kapasitesi, verimli hayvancılık ve tarım hayatı ile mümkün olmalıdır. Otlaklar ve mer'alara dayanan hayvancılık hem beslenme, hem de askeri ihtiyaçlar için önem taşıırken, çevrenin tarımsal artı ürününün mevcut nüfusun beslenmesi için işlevsel olacağı muhakkaktır.

Bu dönemde Konya'da yaşayan sultanlar, emirler ve beylerle birlikte şehrin bilginlerinin de çevrede bağları olduğu vakfiyelerle beraber tahrir defterlerindeki kayıtlardan anlaşılmaktadır. Fatih Dönemi'nde yapılan Konya tahririnde, Sadreddin Konevî Külliyesi için vakfedilen bağlar arasında Gürcü Hatun, Tayi Boğa, Sultan, Çelebi Hüsameddin ve Veledi Hacı Bahtiyar gibi ünlü kişilere ait bağlar tespit edilebilmektedir.²⁰

Çevredeki bağlarda bol miktarda üzüm yetiştirildiği ve bağcılığın Konya çevresinde oldukça gelişmiş bir sektör olduğu dönemin tarih kaynaklarının, vakfiyelerin ve şehri ziyaret eden seyyahların verdikleri bilgilere dayanılarak ileri sürülebilir.²¹ Sahip Ata'nın Konya İmaret Vakfiyesi'nde Baba Mehilas yakınında bin adet teveği bulunan bir bağın yanı sıra "*eskiden merhum Fahrüddin Ebu Bekir Pervane adıyla meşhur olan bir başka bağ*" daha kaydedilmiştir.²² Eflâkî'de de sık sık bağlardan söz edilmektedir. Bunlar arasında, Mevlâna'nın yakın çevresinde bulunan Malatyalı Mevlâna Şemseddin²³, Kirmane Hatun²⁴, Hümeddin Sipehsalar²⁵ ve Hüsameddin Çelebi'nin bağlarını zikretmek mümkündür.²⁶ Hüsameddin Çelebi'nin bağı Filoras köyündedir ve aynı kaynakta cennet bağına benzetilmektedir.²⁷

Konya'daki bağlar halkın mesire yeri olduğu gibi bazan yerleşim mahalli olarak da kullanılmış veya yazın buralara göçülmüştür. Bu mahallerin yazlık olarak kullanılma âdeti yerli halk arasında bugüne kadar yaşıyagelmıştır.

Selçuklu Dönemi'nde sultan veya vezirler için şehrin çevresinde yazlık olarak kullanılmak üzere inşa edilen saray ve köşklerin ve halka ait evlerin bağ ve bahçelerle çevrili olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin şehrin batısındaki Hoca Fakih Mahallesinde Selçuklular Devri'nde pek çok devlet adamı ve bilginin köşkleri ve bağları bulunduğu, Sahip İsfahani'nin bu semtte yazlık evinin olduğu ifade edilmektedir.²⁸ Celâleddin Karatay'ın "*Dahiller Köşkü*" olarak adlandırılan yazlık köşkünün de bu civarda olduğu tahmin edilebilir.²⁹ Mevcudiyetlerini ancak kaynaklardan tespit edebildiğimiz Meram, Musalla ve Havzan'daki saraylar da şehrin yakın çevresinde, sayfiye ve mesire yerlerinde yazlık saraylar olarak bina edilmiş olmalıdır.³⁰ Keza Keykavus kızı Fatma Hatun'un 700/1300-1301 tarihli vakfiyesinde kendisinin mescidi, türbesi ve darül-huffazı için Selver bağındaki kasrını vakfettiği kaydedilmiştir.³¹ Dönemin çağdaş kaynağı İbn-i Bibi'de şehrin kuzeyindeki Filobad sahrasından "*salatanat kasrı olan Filobad düzlüğü*" şeklinde söz edilmektedir.³² Eflâkî de, Sultanın Konya sahrasındaki "*Filubat*" Köşkünde has adamları ile birlikte işrete daldığını anlatır.³³ Yine İbn-i Bibi, şehrin dışında ve göl kenarında bulunan "*Köşk-i Sebz*" (Yeşil Köşk)'i haber vermektedir.³⁴

Osmanlı Dönemi'ne ait şer'îye sicil kayıtlarının verileri de şehrin etrafındaki bağların şehirli tarafından yazlık yerleşme mahalli olarak kullanıldığını göstermektedir.³⁵ Niğâristan ise Alâeddin Tepesi ile Kavele ve Meram etekleri arasındaki züm-rüt sahanın muhteşem köşkler, saraylar, kervansaraylar, meyva bahçeleri ve üzüm bağları ile dona-

19. J. M. Kinneir, a.g.e., p. 338; Colonel Chesney, *The Expedition for the Survey of the Rivers Euphrates and Tigris*, London, 1850, tome IV, p. 349.

20. F. N. Uzluk, a.g.e., s. 10-11.

21. İbn-i Bibi, a.g.e., I. cilt, s. 252; E. Kâmil, a.g.e., s. 29; S. Bayram - A. H. Karabacak, a.g.m., s. 38-39; S. Ünver, a.g.m., s. 205.

22. S. Bayram - A. H. Karabacak, a.g.m., s. 39.

23. Ahmed Eflâkî, *Ariflerin Menkıbeleri*, Çeviren: Tahsin Yazıcı, İstanbul, 1986, II. cilt, s. 22.

24. Eflâkî, a.g.e., I. cilt, s. 351.

25. Eflâkî, a.g.e., I. cilt, s. 61.

26. Eflâkî, a.g.e., I. cilt, s. 123, 151, 175, 465, 630; II. cilt, s. 46, 211.

27. Eflâkî, a.g.e., I. cilt, s. 46.

28. İbrahim Hakkı Konyalı, *Abideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Konya, 1964, s. 390.

29. Aynı eser, s. 800.

30. Azize Yasa, *Anadolu Selçukluları Döneminde Türk-İslâm Şehri Olarak Konya*, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996, I. cilt, s. 152.

31. Bkz. Dipnot 5.

32. İbn-i Bibi, a.g.e., II. cilt, s. 204.

33. Eflâkî, a.g.e., II. cilt, s. 124.

34. İbn-i Bibi, a.g.e., II. cilt, s. 210.

35. Özer Ergenç, *XVI. Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara, 1995, s. 32.

tıldığını bildirmektedir.³⁶ Daha geç dönemlere ait olan bu veriler Selçuklu Dönemi için de geçerli olsa gerektir. Selçuklular Dönemi'nde de kuzeyde Musalla, kuzeybatıda Sille, batıda Hoca Fakih, Hoca Cihan, Havzan ve Meram, güneyde Fahrünnisa havalilerinin bağlık, bahçelik mahalleler oldukları ve şehrin çevresinde yeşil alanlar oluşturdukları düşünülebilir. Ancak Dış Kale surları dışında bulunan bu mahalleler daha seyrek bir nüfusa sahip olmalıdır. Öyle ki 1584 tarihli tahrir defterine göre vergi mükellefi sayısı güneyde Fahrünnisa havalisinde 9, Hoca Fakih Mahallesinde ise 8'dir.³⁷ Osmanlı Dönemi'nde yapılan nüfus tahrirlerinde ortaya çıkan bu durumu, düz bir ova üzerinde yer alan ve geniş bir alana yayılan şehrin topografik özelliklerine dayanarak Selçuklu Dönemi için de kabul etmek mümkün görünmektedir.

Osmanlı Dönemi kaynaklarından Evliya Çelebi'nin verdiği şu malumattan yazları şehrin 8 km. batısında bulunan Meram'da cıvı cıvı bir şehir hayatı yaşandığı anlaşılmaktadır: "*Konyalılar çoluk çocuklarıyla sekiz ay Meram'da kalırlar. Zevk ve sefa ederek felekten kâm alırlar. Binlerce bağ evleri, kulübeleri, cami, mescid, musalla ve hanları, hamam, çarşı ve pazar yerleri vardır. Hal-kin Konya'ya gelmeye ihtiyaçları olmaz.*"³⁸

Şemseddin Sami ise Meram'dan şöyle söz eder: "... *Garb cihetinde ve bir saatlik mesafede Meram Bağları namıyla bağ ve bahçelik ve eşcâr-ı müsmire ve gayr-i müsmireyi havi müferrek ve güzel havalı bir yer vardır ki ahalinin sayfiyeleri şamil olup ağıniye takımı yazın ortaya çıkar.*"³⁹

1310 tarihli Konya Salnamesi'nde Meram bağlarının havasının ve suyunun güzelliği dile getirilmiş ve Meram şöylece tasvir edilmiştir: "*Konya'nın garp cihetinde ve bir saat mesafede bulunan Meram bağları esasen havaca, mevkice ve manzaraca haiz-i meziyyet ve letafet olduğu ve bununla beraber bir takım erbab-ı tabiiyyet bakımından kasr ve binalarla tezyin edilmiş bulunduğu cihetle o mevki ferah feza ve ne kadar senna edilse sezadır. Mevki-i mezbur binaların güzelliği ile beraber bir takım meşhur ağaçlar ve gayr-i meşhur bağlarla müzeyyen olduğu gibi derûndan birkaç yerden üç çay dereler akmaktadır.*"⁴⁰

1332 tarihli Konya Salnamesi'nde de: "*Şehrin etrafı bağ ve bahçelerle çevrilidir. Şehre pek yakın olan Havzan bağlarıyla bir buçuk saat mesafedeki Meram bağları bunların en meşhurlarıdır.*" denmektedir.⁴¹ Nitekim Meram'ın Selçuklu

döneminde güzelliğiyle meşhur bir mekân olmasının yanında önemli bir yerleşim mahalli de olduğu daha önce sözü edilen Haçlı kaynaklarından ve orada bir cuma camii⁴² bulunmasından anlaşılmaktadır.

Şehrin çevresinde meyva ve sebze bahçelerinin yanında bir gül bahçesinin varlığı da rivayet edilmektedir. Buna göre, Mevlâna Dergâhı'nın yerindeki bu bahçe Saraya ait iken I. Alâeddin Keykubat tarafından Mevlâna Celâleddin Rûmî'nin babası Baha Veled'e armağan edilmiştir.⁴³

Gayet tabii olarak Konya'daki en önemli bahçeler Selçuklu sultanlarına aitti ve bunların en büyüğü şehrin hemen kenarında ve göle kadar uzanıyordu.⁴⁴

Şehrin dışında bulunan söz konusu bahçelerin yanı sıra İç Kale'de Saray çevresinde de bahçelerin mevcut olduğunu düşünmek mümkündür.⁴⁵

Bunun gibi, Dış Kale ve İç Kale surları arasındaki alanda bahçelerin mevcudiyeti yine vakfiye ve şer'îye sicillerinin verilerinden ortaya çıkmaktadır. 646/1248-49 tarihli Kemaleddin Oğulbey Vakfiyesinde Hızır İlyas Bey Zaviyesi vakıfları cümlesinden olarak bir bahçe kaydedilmiştir.⁴⁶ Yine şehrin kuzeybatısında bugünkü fuar alanı içinde kalan Dede Bahçesinin Selçuklu Dönemi'nde inşa edilen 637/1239 tarihli Tacül Vezir Külliyesine dahil olması muhtemel bir bahçe yerinde kurulmuş

36. Nigâristan, İstanbul Fatih Ali Emiri Kütüphanesi, No F. 556, s. 23, I. H. Konyalı, a.g.e., s. 133'den naklen.

37. Ö. Ergenç, a.g.e., s. 46-47.

38. Evliya Çelebi, a.g.e., III. cilt, s. 712.

39. Şemseddin Sami, a.g.e., V. cilt, s. 3782.

40. Konya Salnamesi 1310/1894, s. 320.

41. Konya Salnamesi 1332/1916, s. 169. Ayrıca Meram'la ilgili toplu bilgi için bkz. Mehmet Önder, "Geçmişten Günümüze Meram", Konya, yıl: 2, sayı: 11 (Ocak-Şubat 1997), s. 24-27. Mevlevilerin de Meram'da devam ettikleri çeşitli bahçeler bulunmaktadır. Bunlardan biri "Dedebağ" adıyla anılan bahçe olup Mevlevilerin Temmuz ve Ağustos aylarında bu bahçeye geldikleri ve çayır üzerinde sema âyinleri yaptıkları Ahmet Tevhid Bey'in 18 Temmuz 1897 tarihli mektubunda Konya Seyahati Hatıraları arasında anlatılmaktadır. Bkz. S. Ünver, a.g.m., s. 207.

42. Tuncer Baykara, Türkiye Selçukluları Devrinde Konya, Ankara, 1985, s. 81.

43. Mehmet Önder, Mevlâna Şehri Konya, Ankara, 1971, s. 345.

44. T. Baykara, a.g.e., s. 69.

45. A. Yasa, a.g.f., s. 97. Selçuklu döneminde Kayseri ve Kudabiye'deki saraylarda bahçe bulunduğu anlaşılmaktadır. Bkz. İbn-i Bibi, a.g.e., I. cilt, s. 285.

46. Bkz. Dipnot 5.

olabileceği belirtilmektedir.⁴⁷ XVIII. yüzyıla ait bir şer'îye sicilinde ise Beyhekim Mahallesinde yer alan avlulu ve çeşitli ağaçlara sahip bir bahçenin satışından söz edilmektedir.⁴⁸ Herhalde bu tip bahçeler Selçuklu Dönemi Konya'sında da mevcuttu.

Selçuklu Dönemi'nde şehrin ana yolları üzerinde havuzlu küçük yeşil alanların bulunabileceğini düşünmek mümkündür. Sahip Ata Vakfisi'nde Attar Armağanşah Mahallesinde bulunan Ermanhane'nin hudutları verilirken "Ömer milkine... caddeye kâin havuza uzanır" ibaresi bu tür bir kullanıma işaret ediyordur olabilir.⁴⁹

Şehrin çevresindeki mesire ve sayfiye yerlerinde bağ ve bahçeler içinde evlerin bulunmasına karşılık şehir içindeki evlerin bahçeli olup olmadıkları konusunda Selçuklu Dönemi'nden kesin bir bilgi günümüze ulaşmamıştır. Ancak, İslâmî kabul etmiş olan Türklerin inançlarına bağlı olarak yaşantıları göz önüne alındığında ve geç döneme ait veriler değerlendirildiğinde, evlerin bir bahçe içinde yer aldıkları tahmin edilebilir. Çünkü Müslümanlar, âile mahremiyeti anlayışı çerçevesinde evleri ile sokaklarını bir duvar, bir avlu veya bir bahçeyle ayırmaya özen göstermişlerdir. Seyyahların verdiği bilgiler ve şehre ait eski fotoğraflar, bu görüşün haklılığı hususunda diğer ciddi ipuçları mahiyetindedir.⁵⁰ Meselâ XIX. yüzyılda Konya'ya gelen Cuinet, Konya'daki evlerin küçük veya büyük birer ekili bahçesi olduğunu kaydeder.⁵¹ Aynı şekilde 1891'de şehri gezen Fransız seyyah C. Huart birbirine benzettiği evlerin biteviye uzanan bahçelerin ortasında yer aldığını belirtir.⁵² Quevedo da meskenlerin çoğunun duvarlarla çevrili olduğunu ve bu duvarların onları haricî nazarlardan sakladığını söyler ki burada sözü edilen duvarlar bahçe duvarları olmalıdır.⁵³

Böylece her devirde zümrüt yeşilliğini koruyan Konya, Ahmed Tevhid Bey'in 1897'deki deyişiyle: "Etrafında bulunan bağlar hemen şehir

ile ittisal peyda etmiş olduğundan, mürtefi bir mahalden bakılacak olsa, şehir, ovanın şimalinde yeşil bir çelengin kurdela mahallini ve civarındaki bağlar da çelengin muhitini teşkil etmektedir."⁵⁴

47. M. Önder, a.g.e., s. 485; A. Sefa Odabaşı, "Dedebahçesi'nden Konya Fuarına", **Konya**, yıl: 1, sayı: 2 (Temmuz-Ağustos 1995), s. 18-19. 16. yüzyıl ortalarında satın alınarak Mevlevî Dergâhı Postnişini Bostan Çelebi'ye armağan edilen bu bahçe, Konya Mevlevihanesi'nin idaresinde "Dede Bahçesi" ismiyle Dergâhın yazlık semahanesi olmuştur. 19. yüzyıl sonlarına doğru buraya yaptırılan köşk ve havuz 1959 yılında yıktırılmıştır.
48. Yusuf Küçükdağ, **Lâle Devrinde Konya**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi, Konya, 1989, s. 13.
49. S. Bayram - A. H. Karabacak, a.g.m., s. 39.
50. Guillaume Bergren tarafından 1895 yılında Alâddin Tepesi'ndeki Eflâatun Mescidi (Saat Kulesi) üzerinden çekilen şehir panoramasında, 20. yüzyıl başına ait fotoğraflarda ve 1930'lu yıllarda İbrahim Tongur tarafından Alâddin Tepesi'nden çekilen panoramada bu durum açıkça görülmektedir. Bkz. **Fotoğraflarla Geçmişte Konya**, Yayına Hazırlayan: Haşim Karpuz, İstanbul, 1996, Panorama I, s. 164; Panorama II, s. 166. Ayrıca Konya'ya ait eski fotoğraflar ve kartpostallar için bkz. **Konya'da Geçmiş Zaman**, Hazırlayanlar: Haşim Karpuz, A. Sefa Odabaşı, Ahmet Efe, Konya, 1996. **Eski Kartpostallarda Konya**, Hazırlayanlar: Haşim Karpuz, A. Sefa Odabaşı, Ahmet Efe, Konya, 1996. Prof. Dr. Haşim Karpuz da, tarihi kaynaklar ve Konya ile çevresinden günümüze ulaşan Osmanlı dönemi evlerine dayanarak yaptığı Selçuklu evleri tasvirinde, evlerin geniş bir bahçe içerisinde yer aldığı görüşünü ileri sürmektedir. Bkz. H. Karpuz, "Eski Antalya Evlerinde Süsleme", **Antalya IV. Selçuklu Semineri (Bildiriler)**, 13-14 Mart 1992, Antalya, 1993, s. 50-61. s. 50.
51. Cuinet, a.g.e., p. 819.
52. Clément Huart, **Mevlevîler Beldesi Konya**, Çeviren: Nezih Uzel, İstanbul, 1978, s. 101.
53. M. Quevedo, a.g.e., s. 56.
54. Ö. Ergenç, a.g.e., s. 32.

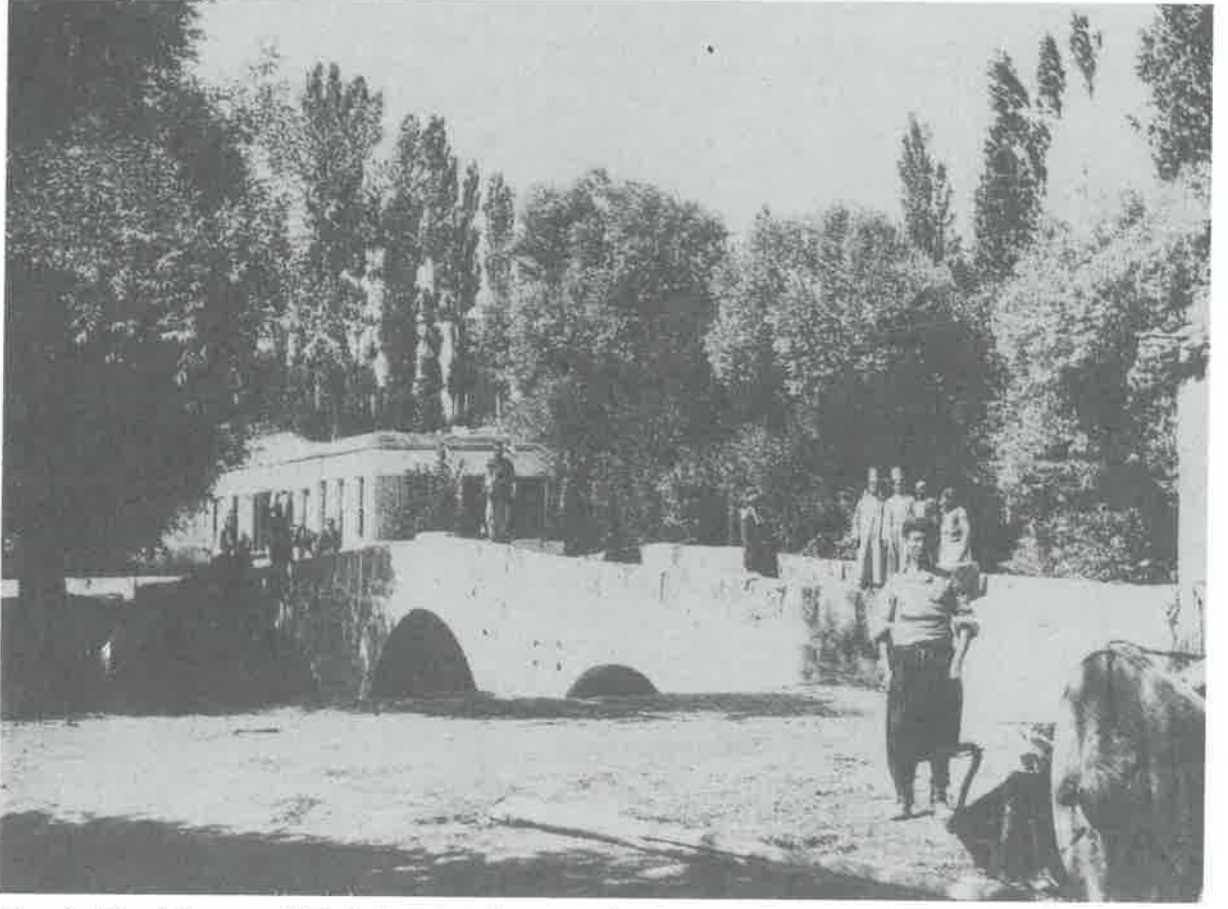
Res. 1: Eski Konya'da Bağa Gidenler (**Konya'da Geçmiş Zaman, 1996**)

Res. 2: Şehrin kuzey kesiminden bir görünüm
(*Fotoğraflarla Geçmişte Konya*, 1996, s. 53, fot. 33)

Res. 3: Konya'ya ait eski bir kartpostal
Kuzeyden Alâeddin Tepe'sine bakış (*Fotoğraflarla Geçmişte Konya*, 1996, s. 25, fot. 5)

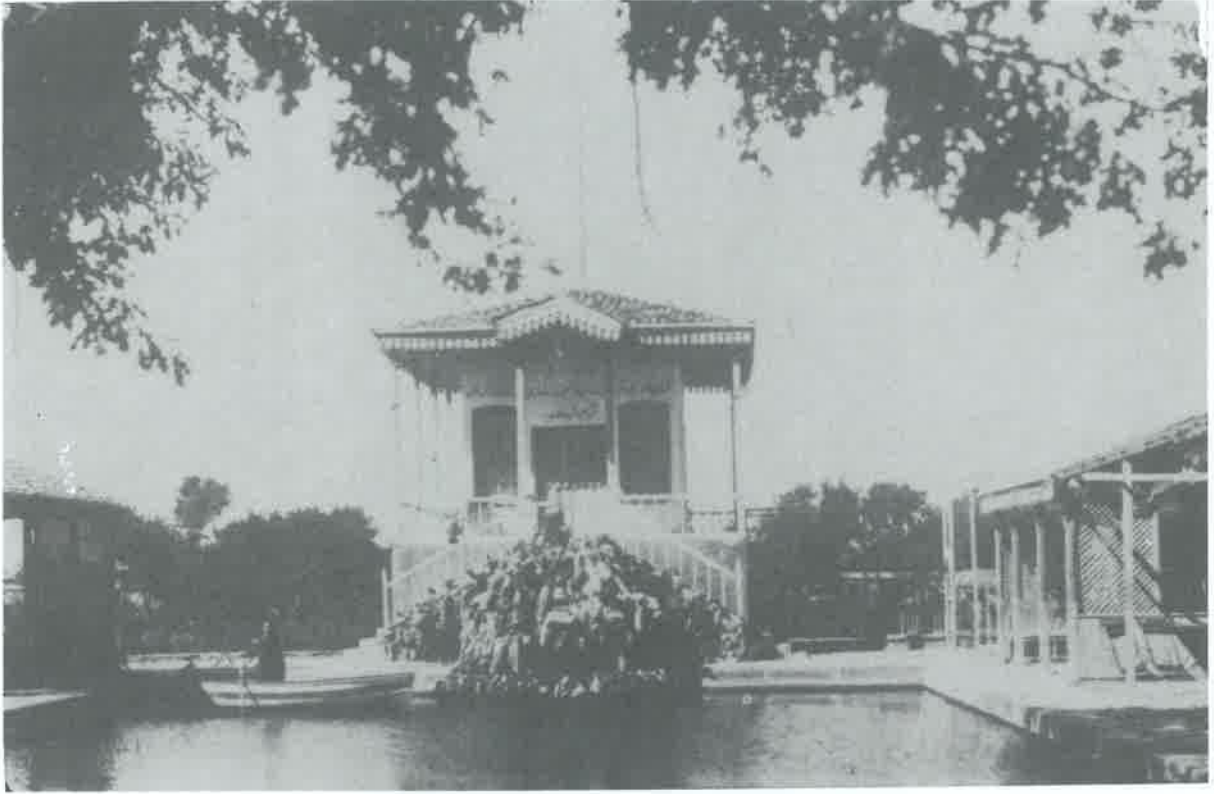

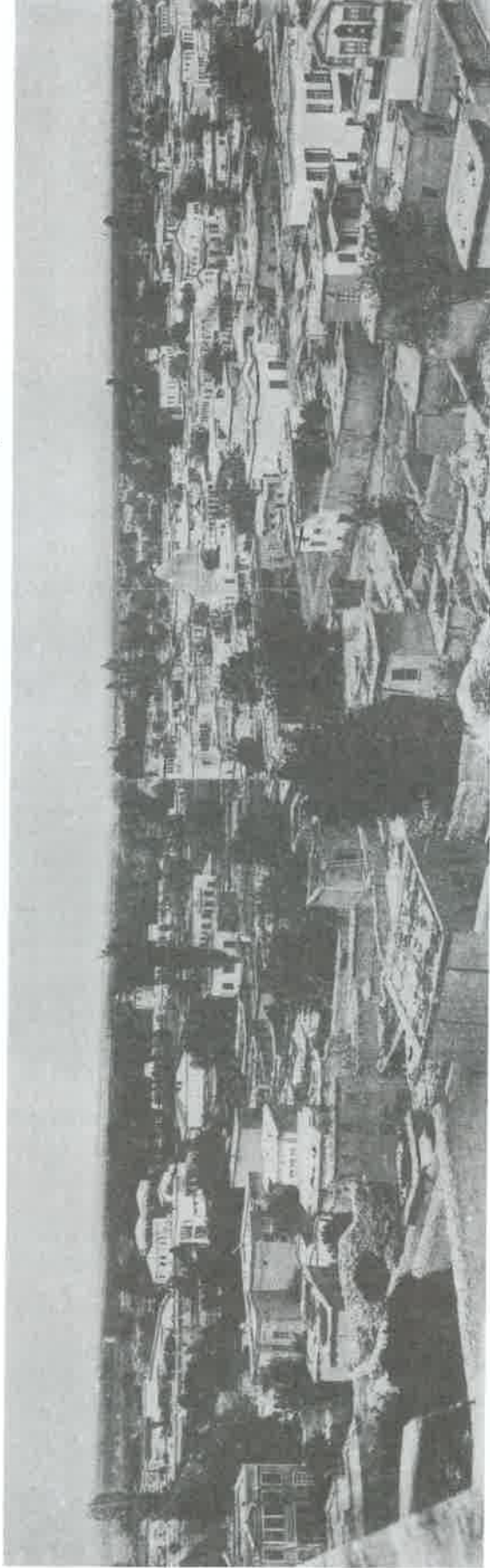
Res. 4: Güzelliği ve yeşilliği ile her devirde ününü koruyan Meram'dan bir görünüm
(Foto: G. Berggren, **Fotoğraflarla Geçmişte Konya**, 1996, s. 119, fot. 99)

Res. 5: Meram'da bağ evleri (**Fotoğraflarla Geçmişte Konya**, 1996, s. 118, fot. 98)

Res. 6: Dede Bahçesinde bulunan Köşk (Yıkıldı) (Cahit Sağlık Koleksiyonu)

Res. 7: Şehrin doğu kesiminin Alâeddin Tepesi üzerindeki Eflatun Mescidi (Saat Kulesi)'nden görünümü
(Foto: G. Berggren, 1895, **Fotoğraflarla Geçmişte Konya**, 1996, s. 164, Konya Panoraması - I)